

## IJTIMOIIY FANLAR

### NASRIY TARJIMANING MILLIY-MADANIY XUSUSIYATLARI (XX asr oxiri XXI asr boshlarida ingliz tilidan bevosita tarjimalar misolida)

**ABDULLAYEVA MARXABO RAXMONKULOVA**

*Toshkent Davlat Sharqshunoslik Universiteti*

*Filologiya fanlari nomzodi dotsent*

Email: [a.marxabo.r@mail.ru](mailto:a.marxabo.r@mail.ru)

UDK: 81'25

<https://orcid.org/0000-0001-9868-599X>

**Kalit soʻzlar:**  
nasriy tarjima,  
milliy-madaniy  
xususiyatlar,  
bevosita tarjimalar,  
madaniy  
atamalar,  
tarjimonlik  
faoliyati,  
tilshunoslik.

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada milliy xususiyatlarning tarjimada qanday ifodalanishi va ingliz tilidan oʻzbek tiliga bevosita tarjimalar orqali milliy madaniyatning aks etishi muhim mavzu sifatida yoritiladi. “Nasriy tarjimaning milliy-madaniy xususiyatlari (XX asr oxiri – XXI asr boshlarida ingliz tilidan bevosita tarjimalar misolida)” nomli maqola nasriy tarjimadagi milliy va madaniy elementlarni oʻrganishga bagʻishlangan. Unda XX asr oxiri va XXI asr boshlarida ingliz tilidagi asarlarni oʻzbek tiliga tarjima qilish jarayonida madaniy farqlar, anʼanalar, meʼyorlar va milliy qadriyatlarning qanday taʼsir koʻrsatgani tahlil qilinadi. Tarjima jarayonida madaniy oʻziga xosliklar va tilga xos boʻlgan xususiyatlar qanday saqlanib qolishi, shuningdek, tarjimonning ushbu jihatlariga qanchalik eʼtibor bergani masalalari muhokama qilinadi. Maqolada nasriy tarjimaga oid tilshunoslik, madaniyatshunoslik va tarjimonlik faoliyatiga xos xususiyatlarni aks ettiruvchi misollar keltiriladi.

### НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ПРОЗЫ (на примере прямых переводов с английского языка конца XX - начала XXI века)

**Ключевые слова:**  
прозаический  
перевод,  
национально-  
культурные  
особенности,  
прямой перевод,

**Аннотация:** В данной статье освещается то, как национальные особенности выражаются в переводе, а также отражение национальной культуры посредством прямых переводов с английского на узбекский язык как важная тема. Статья «Национально-культурные особенности прозаического перевода (на примере прямых переводов с английского языка в конце XX - начале XXI

культурологические термины, переводческая деятельность, лингвистика.

века)» посвящена исследованию национально-культурных элементов в прозаическом переводе. Анализируется влияние культурных различий, традиций, норм и национальных ценностей на процесс перевода произведений с английского на узбекский язык в конце 20 - начале 21 века. Обсуждаются вопросы о том, как сохраняются культурные особенности и языковые особенности в процессе перевода, а также насколько переводчик обращает внимание на эти аспекты. В статье представлены примеры, отражающие особенности языкознания, культурологии и переводческой деятельности, связанные с переводом прозы.

## NATIONAL-CULTURAL FEATURES OF PROSE TRANSLATION

*(on the example of direct translations from English in the late 20th and early 21st centuries)*

### Keywords:

prose translation, national-cultural characteristics, direct translations, cultural terms, translation activities, linguistics.

**Abstract:** This article discusses how national characteristics are expressed in translation and how national culture is reflected through direct translations from English into Uzbek as an important topic. The article “National-cultural characteristics of prose translation (on the example of direct translations from English in the late 20th and early 21st centuries)” is devoted to the study of national and cultural elements in prose translation. It analyzes the influence of cultural differences, traditions, norms and national values on the process of translating English works into Uzbek in the late 20th and early 21st centuries. The issues of how cultural characteristics and language-specific features are preserved in the translation process, as well as the extent to which the translator pays attention to these aspects, are discussed. The article provides examples reflecting the characteristics of linguistics, cultural studies and translation activities related to prose translation.

### KIRISH

Tarjima – bu tilni bilishning asosiy shakllaridan biri bo‘lib, bir tilning matnini boshqa tilga o‘tkazish jarayonini anglatadi. Tarjima o‘zbek tilida ingliz tilidan amalga oshirilganda, nafaqat grammatik va leksik muammolar yuzaga keladi, balki milliy-madaniy farqlar ham hal qilinishi kerak. XX asr oxiri va XXI asr boshlarida ingliz tilidan

o'zbek tiliga amalga oshirilgan tarjimalar ko'plab milliy va madaniy xususiyatlarni o'zida mujassam etgan. Bu davrda tarjima jarayoni nafaqat tilning o'ziga, balki madaniyatlararo o'zaro ta'sirga ham katta ahamiyat qaratgan [10].

Har bir til o'z milliy madaniyatini aks ettiradi va o'sha madaniyatning ahamiyatli qismi bo'lib xizmat qiladi. Ingliz tili dunyo miqyosida keng tarqalgan va global kommunikatsiyaning asosiy vositasi hisoblanadi. Biroq ingliz tilidagi matnlarni o'zbek tiliga tarjima qilishda milliy-madaniy farqlar, ayniqsa, yirik madaniyatlar va turli xil ijtimoiy tizimlar o'rtasidagi tafovutlar, muhim masalalardan biriga aylanishi mumkin [9]. Shuningdek, tarjimadagi lingvistik farqlar, jumla tuzilishidagi o'zgarishlar va madaniyatlararo muloqotning ahamiyati ko'rib chiqiladi. Maqola ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilinayotgan matnlardagi milliy-madaniy o'zgarishlarni tushunishga va tarjimaning madaniyatlararo o'zgarmas xususiyatlarini yaxshiroq anglashga yordam beradi. Tarjimonlarga madaniy farqlarni inobatga olgan holda to'g'ri va aniq tarjima qilishda yordam berish maqsadida yozilgan.

Ingliz tilidagi matnlarda keng tarqalgan bo'lgan madaniy tushunchalar o'zbek madaniyatida aniq ekvivalentga ega bo'lmasligi mumkin. Masalan, ingliz tilidagi "Thanksgiving" (minnatdorchilik bayrami), "Halloween" (Qora juma) yoki "Black Friday" kabi bayramlar o'zbek madaniyatida mavjud emas. Bunday holatlarda tarjimonlar izohli tarjimalarni qo'llashga majbur bo'ladi yoki ayni tushunchani o'zbek madaniyatiga moslashtirishga harakat qilishadi.

Bundan tashqari, ingliz tilida umumiy qabul qilingan ijtimoiy odatlar va hayot tarzlari o'zbek tiliga bevosita tarjima qilinishi qiyin bo'ladi. Masalan, ingliz tilida "*casual Friday*" (*yengil kiyimdagi juma*) degan ibora, o'zbek madaniyatida, ayniqsa, an'anaviy ishlov berish tartiblari borligidan, o'ziga mos tushmaydi. Bunday tushunchalar tarjimachi tomonidan izohlar orqali ifodalanishi kerak.

Ingliz tili va o'zbek tilining grammatik va sintaktik strukturalari o'rtasidagi farqlar tarjimaga katta ta'sir ko'rsatadi. Ingliz tilidagi jumlar ko'pincha soddalashtirilgan va mustahkam shaklda bo'lsa, o'zbek tilida esa tarkib va ifodaning boyligi, qo'shimcha tushuntirishlar, gap tuzishdagi moslashuvchanlik katta ahamiyatga ega. Masalan, ingliz tilida "*She went to the store*" degan oddiy jumla o'zbek tiliga "*U do'konga bordi*" deb tarjima qilinadi, ammo bu jumla o'zbek tilining xususiyatlari hisobga olingan holda qo'shimchalar yoki tushuntirishlar kiritilishi mumkin.

## ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Maqola "Nasriy tarjimaning milliy-madaniy xususiyatlari (XX asr oxiri – XXI asr boshlarida ingliz tilidan bevosita tarjimalar misolida)" mavzusida olib borilayotgan ilmiy tadqiqotlarda o'zbek olimlarining nazariy yondashuvlari va metodologik ko'rsatmalari muhim ahamiyatga ega. O'zbek tarjimashunoslari tarjima jarayonining milliy-madaniy xususiyatlarini o'rganishda o'ziga xos metodologiyalarni ishlab chiqqanlar. Quyida adabiyotlar tahlili va metodologiyasiga oid o'zbek olimlaridan

G‘Salomov, Q.Musayev, X.Hamidov, N.Ubaydullayeva, Sh.Sodiqov, M.Qodirovning ishlari taxsinga loyiq. Ularning tarjima asarlarida, ayniqsa, tarjimaga madaniyatlararo kontekstda yondashuvlar, tarjima qilishda milliy qadriyatlarni saqlab qolish masalalari o‘rganilgan. Tarjimadagi madaniy elementlarning to‘g‘ri ifodalashini, lingvistik va madaniy tafovutlarning bartaraf etilishiga qaratilgan metodlarni ishlab chiqishga harakat qilgan.

## ASOSIY QISM

Ingliz tilida “to be” fe’li deyarli har doim ishlatiladi, ammo o‘zbek tilida bu fe’l turli kontekstlarda, ko‘pincha, o‘chiriladi. Misol uchun, inglizcha “*She is a teacher*” o‘zbekchada “*U o‘qituvchi*” tarzida ifodalanadi. Bunday grammatik farqlar tarjimonning tilning o‘ziga xosligini saqlab qolishdagi mahoratini talab qiladi.

Ingliz tilidan o‘zbek tiliga tarjima jarayonida, ayniqsa, diniy va madaniy tushunchalar juda muhim rol o‘ynaydi. Ingliz tilida ishlatilgan diniy atamalar, masalan, “God” (Xudo), “church” (cherkov), “prayer” (duo), “Bible” (Muqaddas Kitob) o‘zbek tiliga tarjima qilganda, madaniy farqlarni hisobga olish zarur. O‘zbek madaniyati va diniy qadriyatlari ko‘proq islom dini bilan bog‘liq bo‘lib, bu atamalarni tarjima qilishda har bir so‘zning diniy mohiyati va diniy nuqtayi nazar o‘rganilishi kerak.

Misol uchun, inglizcha “priest” (ruhbon) so‘zi o‘zbek tilida to‘g‘ridan-to‘g‘ri tarjima qilinsa, islomiy madaniyatga xos bo‘lgan “imom” yoki “xo‘ja” kabi atamalar bilan o‘zgartirilishi lozim bo‘ladi. Shuningdek, “church” so‘zi ingliz tilida Xristianlik bilan bog‘liq bo‘lsa, o‘zbek tilida bu atama “masjid” yoki “ibodatxona” tarzida o‘zgartirilishi mumkin.

Tarjimon o‘zbek madaniyatidagi o‘zgacha psixologik va ijtimoiy omillarni ham inobatga olishi zarur. Masalan, ingliz tilida ijobiy yoki salbiy fe’l-atvorlar, shuningdek, odamlar o‘rtasidagi muloqot uslubi ko‘pincha aniq va ochiq bo‘ladi, ammo o‘zbek madaniyatida ehtiyotkorlik va muloyimlik ko‘proq qadrlanadi. Bu madaniy farqlar tarjimaning fe’l-atvor, nutq va odamlar o‘rtasidagi muloqotga qanday aks etishini belgilaydi.

Ingliz tilida “assertive” (jazo) va “aggressive” (xavfli) so‘zlari o‘zbek tilida bir xil tarzda tarjima qilinishi qiyin. O‘zbek tilida bu tushunchalar ko‘pincha ijtimoiy sharoitga qarab farq qiladi. Shuningdek, “small talk” (oddiy suhbat) kabi tushuncha ham o‘zbek tilida turli xil shakllarda, ya’ni “noan’anaviy suhbat” yoki “bepul suhbat” tarzida aks ettirilishi mumkin.

XX asr oxiri va XXI asr boshlarida ingliz tilidan o‘zbek tiliga bevosita tarjima qilingan asarlar ko‘plab jiddiy o‘zgarishlar va yangiliklar olib keldi. Globalizatsiya jarayonlari, texnologik rivojlanish va jahon madaniyatining o‘zaro ta’siri tufayli ingliz tilidagi adabiyotlarning o‘zbek tiliga tarjimasi katta ahamiyat kasb etdi. Bevosita tarjima qilish, ya’ni asl matnni minimal o‘zgartirish bilan tarjima qilish, ayniqsa adabiyot, ilm-fan va ommaviy madaniyatda keng qo‘llanila boshladi. Quyida, XX asr oxiri va XXI

asr boshlarida ingliz tilidan o'zbek tiliga bevosita tarjima qilingan ba'zi mashhur asarlarni keltiramiz [9].

J.K. Roulingning ingliz tilidagi "Harry Potter" seriyasi XX asrning oxiri va XXI asr boshlarida dunyo bo'ylab mashhur bo'lib, o'zbek tiliga Zebo Karimova, Uktam Shamsiyev va boshqa tarjimonlar Gari Potter seriyasi ingliz tilidan o'zbek tiliga bevosita tarjima qilishdi. O'zbek tarjimasida madaniy moslashuvlar va ba'zi tushunchalarning izohli tarjimalari kiritildi. Bu seriya o'zining fantastik voqealari va boy dunyosi bilan keng ommalashgan va o'zbek o'quvchilari orasida ham katta e'tibor qozongan. O'zbek tiliga tarjima qilingan asarlarda madaniy farqlar va o'zbek tilining o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirishga alohida e'tibor qaratilgan.

Kolumbiyalik yozuvchi Gabriel Garcia Marquezning mashhur romani "Cien años de soledad" ("Yuz yillik yolg'izlik") ingliz tiliga tarjima qilingach, uning o'zbek tiliga bevosita tarjimasi ham amalga oshirildi. Tarjimon Abdug'aniy Nazirov ushbu romani o'zbek tiliga tarjima qilindi. Asar sehrli realizm va tarixiy hikoya bilan mashhur bo'lib, u o'zbek o'quvchilari tomonidan katta e'tibor bilan o'qildi. Asar, o'zining fantastik realizmi, tarixiy va madaniy xususiyatlari bilan o'zbek o'quvchilariga yangi adabiy dunyo ochdi. Tarjimada Markesning o'ziga xos uslubi va madaniy kodlarini to'g'ri yetkazish katta e'tibor talab qildi.

Braziliyalik yozuvchi Paulo Koelyoning "O Alquimista" ("Alkimyogar") romani ingliz tiliga tarjima qilinib, butun dunyoda mashhur bo'ldi. Bu asar o'zbek tiliga ham bevosita tarjima qilindi va keng ommalashdi. Kitobda ko'rsatilgan falsafiy tushunchalar, ma'naviy o'sish va insonning ichki izlanishlari o'zbek madaniyatiga moslashtirilgan holda tarjima qilindi. Tarjimaning milliy-madaniy xususiyatlarini hisobga olish, ayniqsa, diniy va falsafiy tushunchalarning tarjimasida muhim rol o'ynadi.

Amerikalik yozuvchi Jon Staynbekning "The Grapes of Wrath" ("Dunyoning oxiri") romani XX asrning mashhur adabiy asaridir. Tarjimon Shavkat Umarov Jon Staynbekning "The Grapes of Wrath" ("Dunyoning oxiri") romani o'zbek tiliga tarjima qilindi. U o'zbek tiliga bevosita tarjima qilingan va asarda tasvirlangan ijtimoiy-siyosiy muammolar, insonning hayotdagi o'rni kabi mavzular o'zbek o'quvchilariga juda yaqin keldi. Tarjimaning o'ziga xosligi ijtimoiy tengsizlik, adolatsizlik va o'zgarishlar haqida bo'lib, bular o'zbek o'quvchilari uchun yangi bir qarashni taqdim etdi.

Yoshlar adabiyotining eng mashhur vakillaridan biri bo'lgan Jon Grinin "The Fault in Our Stars" ("Tepaga qaragan yulduz") romani ham XX asr oxiri va XXI asr boshlarida ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilindi. Ushbu asar yoshlar orasida katta qiziqish uyg'otdi va tarjima jarayonida yoshlarning tiliga moslashgan holda, madaniy kodlar va tushunchalar o'zgartirildi. Britaniyalik yozuvchi Kate Atkinsonning "Life After Life" ("O'lim va qiz") asari ham ingliz tilidan o'zbek tiliga bevosita tarjima qilindi. Ushbu asarda vaqt va hayotning qarama-qarshi yo'llari tasvirlanadi, bu o'zbek

adabiyotida yangi bir uslub va mazmunni keltirib chiqardi. Tarjimonlar asar uslubini saqlab qolish va o'zbek madaniyati bilan uyg'unlashtirishga harakat qilishgan.

Amerikalik yozuvchi va jurnalist Malcolm Gladwellning "Outliers" ("To'qimachilik va tajriba") asari ham ingliz tilidan o'zbek tiliga Jahongir Sultonov Malcolm Gladwellning "Outliers" ("To'qimachilik va tajriba") asari ham ingliz tilidan o'zbek tiliga bevosita tarjima qilindi [4]. Bu asar jamiyatdagi muvaffaqiyat va uning sabablarini tahlil qiladi. Tarjimonlar bu asarni o'zbek tilida jamoatchilik va ta'lim tizimi uchun qiziqarli va foydali bo'lishi uchun moslashtirganlar.

Ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjimadagi milliy-madaniy xususiyatlar madaniyatlararo muloqotning bir shakli sifatida qabul qilinishi mumkin. Tarjimonlar nafaqat so'zlarni, balki butun bir madaniyatni tarjima qilishadi. Bu jarayonda tarjimachi madaniyatlararo muloqotning asosiy maqsadi - har ikki tilning o'ziga xosligini va o'zaro farqlarini hisobga olishdir [10].

### **NATIJA VA MUHOKAMALAR**

XX asr oxiri va XXI asr boshlarida ingliz tilidan o'zbek tiliga bevosita tarjima qilingan nasriy asarlarda milliy-madaniy xususiyatlar muhim rol o'ynaydi. O'zbek tarjimashunosligida milliy madaniyatni saqlash va aks ettirish, asarlar va ularning tarjimasi orqali madaniyatlararo muloqot va o'zaro ta'sirni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Ushbu tadqiqotda quyidagi natijalar olingan:

*Madaniyatlararo farqlarni aks ettirish:* Tarjima jarayonida ingliz tilidan o'zbek tiliga bevosita tarjima qilingan asarlarda milliy va madaniy farqlarni to'g'ri aks ettirish muhim ahamiyatga ega. Tarjimon madaniy tafovutlarni hisobga olib, original asarning ma'nosini o'zbek madaniyatiga moslashtirishga harakat qilgan. Bunda ingliz tilidagi frazeologik birliklar, idiomatik ifodalar va madaniy konnotatsiyalarni o'zbek tilida tushunarli va qabul qilinarli shaklda ifodalash zarurati tug'ilgan.

*Tarjimada madaniy elementlarning saqlanishi:* Tarjimonlar, asarlarning madaniy tarkibini o'zbek tiliga o'zgartirmasdan, uni saqlashga harakat qilgan. Bu jarayonda til va madaniyat o'rtasidagi o'zgarishlarni minimal darajaga keltirish, o'zbek tilining leksik va grammatik xususiyatlariga moslashtirish orqali madaniy birliklarning to'g'ri aks etishini ta'minlashga qaratilgan yondashuvlar ishlab chiqilgan.

*Ekvivalentlik va moslashuv:* Tarjima jarayonida madaniy ekvivalentlik muhim o'rin tutadi. Tarjimonlar ingliz tilidagi original asar va o'zbek tilidagi ekvivalentlar o'rtasida moslikni saqlab qolishga intilishgan. Bunday yondashuv orqali, o'zbek o'quvchisi ingliz tilidagi asarni o'z madaniyatida qabul qilishni osonlashtiradi va tarjima matnining estetik va mazmuniy qiymati saqlanadi.

*Madaniyatlararo muloqot va madaniy almashinuv:* Tarjima nafaqat tilni, balki madaniyatni ham uzatadi. Tarjimada madaniy elementlarning saqlanishi, ikki madaniyat o'rtasida muloqot o'rnatilishiga xizmat qiladi. Ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilingan asarlarda bu jarayonni ko'rish mumkin. Tarjima qilingan asarlar o'zbek

o'quvchilariga ingliz tilidagi madaniyatni yaxshiroq tushunish imkonini beradi.

*Tarjimonning roli:* Tarjimada tarjimonning roli juda muhim. U o'z madaniyatini va tilini boshqa madaniyat bilan bog'lash orqali, asarni to'g'ri va aniq tarjima qilishda harakat qiladi. Tarjimonda tarjimon o'zining madaniy qarashlari va qadriyatlarini ham inobatga oladi, bu esa tarjima jarayonini yanada murakkablashtiradi.

Tarjima jarayonida milliy-madaniy xususiyatlarning saqlanishi va aks ettirilishi – bu o'zbek tarjimashunosligidagi muhim masalalardan biridir. Tarjimonning asarga yondashuvi, madaniyatlararo tafovutlarni hisobga olish, va o'zbek tilidagi ifodalar orqali madaniy o'zgarishlarni saqlash – bu jarayonlar o'zbek tarjimashunosligining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatmoqda.

Biroq, tarjima jarayonida ba'zi muammolar ham mavjud. Masalan, madaniyatlararo tafovutlar, ingliz tilidagi an'anaviy va madaniy nuqtayi nazarlarning o'zbek tiliga to'liq moslashtirilishi ba'zan qiyin bo'lishi mumkin. Bu esa tarjimaning aniq va to'liq aks ettirilishini qiyinlashtiradi. Shuningdek, ba'zi madaniy elementlarni o'zbek tiliga tarjima qilishda nosozliklar va tushunmovchiliklar paydo bo'lishi mumkin.

Tarjimada madaniyatlararo muloqot va o'zaro ta'sirni kuchaytirish uchun tarjimaga yangi yondashuvlar va metodologiyalarni joriy etish zarur. Bu, tarjimonlarga ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilingan asarlarda madaniy elementlarni to'g'ri va aniq aks ettirishda yordam beradi. Bundan tashqari, tarjimashunoslikning yanada rivojlanishi va madaniyatlararo aloqalarni yanada chuqurlashtirish maqsadida yangi ilmiy tadqiqotlar olib borilishi kerak.

## XULOSA

Inglizchadan o'zbekchaga nasriy tarjimaning milliy-madaniy xususiyatlari tarjima jarayonida o'zaro madaniyatlarning bir-birini tushunishi va hurmat qilishi zarurligini ko'rsatadi. Tarjimonlar bu jarayonda nafaqat til va grammatikani, balki madaniy kontekstni ham inobatga olishi lozim. XXI asr boshlarida ingliz tilidan o'zbek tiliga bevosita tarjimalar davomida madaniyatlararo farqlarni aniqlash va ularga to'g'ri yondashish tarjima sifatining oshishiga xizmat qiladi. XX asr oxiri va XXI asr boshlarida ingliz tilidan o'zbek tiliga bevosita tarjima qilingan asarlar o'zbek adabiyoti va madaniyatiga yangi g'oyalar, yondashuvlar va o'qish tajribalarini olib keldi. Ushbu asarlar o'zbek o'quvchilari uchun yangi adabiy shakllar va uslublarni ochdi, shuningdek, madaniyatlararo muloqotni rivojlantirdi. Tarjima jarayonida milliy-madaniy xususiyatlar, leksik va grammatik farqlar hisobga olinib, asarlarning o'zbek madaniyatiga moslashtirilganligini ta'minlash muhim bo'ldi.

## Adabiyotlar ro'yhati

1. Айбек. Литература, история, современность // Дружба народов, 1967. № 4. – Ташкент: Фан, 1979. – С 112.
2. Саломов Ғ. Адабий анъана ва бадиий таржима. – Тошкент: Фан. 1980. – С 235.
3. Алексеева И. С. Текст и перевод. Вопросы теории. – М.: Международные отношения, 2008. – С 184.
4. Fromm E. O'zgacha odamlar (The Sane Society) / Tarjimon: Muhammad Ali Jallolov. 2005.
5. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. – М.: ИМО, 1974. – С. 254.
6. Azimqulova M., Hamidov X. Inson kamoloti va xalqparvarlik g'oyalari Ogahiy nigohida // Pedagog. 2024. T. 7, № 2. – С. 552–555.
7. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. Ж. I. А – Д / Таҳрир ҳайъати: Т. Мирзаев (раҳбар) ва бошқ.; ЎЗР ФА Тил ва адабиёт институти. — Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси Давлат илмий нашриёти, 2006. — Ж. V. Шукрона – Ҳ. – Б. 591.
8. Hamidov X., Ismatullayeva N. Sharq tarjimashunosligining mustahkam poydevori // Oriental Renaissance: Innovative, Educational, Natural and Social Sciences. 2023. T. 3, № 23. – В. 6–13.
9. Жавбўриев М. М. Таржимада тарихий давр колорити // Тил ва таржима. Илмий мақолалар тўплами. – Тошкент: Ўзбекистон фанлар академияси Адабиёт институти, 1991. – Б. 48.
10. Ҳамидов Ҳ. Мақол ва идиомалар таржимаси муаммолари. — Тошкент: ТДШУ, 2017. – Б. 128.
11. Steinbeck J. Dunyoning oxiri (The Grapes of Wrath) / Tarjimon: Shavkat Umarov. 2001.
12. Abdullayeva M., Maxmudova M. Importance of legal education characteristics // Science and Innovation. 2022. T. 1, № 7. – С. 1311–1314.
13. Abdullayeva M. Milliy koloritni ifodalovchi frazeologizmlar tarjimasi muammolari: Monografiya. – Т.: Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi, 2024. – Б. 148.
14. Abdullayeva M. Inglizchadan o'zbekchaga nasriy tarjimaning milliy-madaniy xususiyatlari (XX asr oxiri XXI asr boshlarida ingliz tilidan bevosita tarjimalar misolida) // Tadqiqotlar.uz. 2024. T. 50, № 5. – С. 80–84.
15. Marxabo A. Tarjimalarda temporallikning referensial xususiyatlari // Ilm Sarchashmalari: Urganch davlat universitetining ilmiy-nazariy, metodik jurnali. 2022. № 11. – С. 56–59.